

УДК336.22

JEL classification: H2

ДЕМИДЕНКО Людмила Миколаївна

канд. екон. наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

E-mail: ipr.demydenko@gmail.com

ДЕМИДЕНКО Владислав Ігорович

аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-
економічний університет

E-mail: asusn51tp@ukr.net

ЄДИНИЙ ПОДАТОК ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОТИРІЧЧЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ДЕМИДЕНКО Людмила Николаевна

канд. экон. наук, доцент,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко

E-mail: ipr.demydenko@gmail.com

ДЕМИДЕНКО Владислав Игоревич,

аспирант кафедры финансов,
Киевский национальный торгово-
экономический университет

E-mail: asusn51tp@ukr.net

ЕДИНЫЙ НАЛОГ ДЛЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПРОТИВОРЕЧИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

DEMYDENKO Liudmyla

PhD in Economics, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

E-mail: ipr.demydenko@gmail.com

DEMYDENKO Vladyslav

PhD student at the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics

E-Mail: asusn51tp@ukr.net

SINGLE TAX FOR SMALL BUSINESS ENTITIES: CONTRADICTIONS AND PROSPECTS

Анотація. Стаття присвячена аналізу теоретичних положень та сучасної практики оподаткування малих підприємств, а також обґрунтуванню рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні. Досліджено науковий підхід до визначення сутності та класифікації малих підприємств, виділено етапи еволюції спрощеної системи оподаткування малого підприємництва. На підставі цього дослідження автори формують рекомендації, спрямовані на вдосконалення спрощеного оподаткування малого бізнесу в процесі інтеграції України до ЄС.

Ключові слова: єдиний податок, спрощена система оподаткування, мале підприємництво, податкове адміністрування

Аннотация. Статья посвящена анализу теоретических положений и современной практики налогообложения малых предприятий, а также обоснованию рекомендаций по его совершенствованию в Украине. Исследован научный подход к определению сущности и классификации малых предприятий, выделены этапы эволюции упрощенной системы налогообложения малого предпринимательства. На основании этого исследования авторы формулируют рекомендации, направленные на совершенствование упрощенного налогообложения малого бизнеса в процессе интеграции Украины в ЕС.

Ключевые слова: единый налог, упрощенная система налогообложения, малое предпринимательство, налоговое администрирование

Abstract. The article is devoted to the analysis of theoretical principles and modern practice taxation of small enterprises as well as the justification of applied recommendations concerning to its improvement in Ukraine. The scientific approach to determination of essence and classification of small enterprises were investigated, the stages of developing small enterprises taxation were distinguished. Based on this investigation the authors formulate recommendations aimed at perfecting simplified taxation of small business in the process of integrations of Ukraine. In this article are observed the ways of improvement of the existent system of taxation of small business entities, formed on the base the analysis of European practice achievements in this sphere.

Keywords: Single Tax, Simplified Taxation System, Small Business, Tax Administration.

ДЕМИДЕНКО Людмила Миколаївна

канд. екон. наук, доц.,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДЕМИДЕНКО Владислав Ігорович

аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-
економічний університет

Вступ

Ідея єдиного податку має глибоке історичне коріння. З часів фізіократів [1](XVIII століття) які вважали джерелом багатства нації землю і сільськогосподарську працю, було поставлено питання щодо необхідності заміни всіх існуючих податків єдиним податком на чисту земельну ренту. Генрі Джордж запропонував запровадження системи стимулювання виробництва шляхом скасування всіх існуючих податків на виробництво і обмін, які на його думку пригнічують підприємницьку ініціативу, старанність, ощадливість [2].

Мюррей Ротбард стверджує, що «теорія Джорджа, навіть будучи фальшивою від першого до останнього слова, корисна тим, що привертає увагу» до земельного питання [3]. Авторі наголошують на негативному впливі податків на підприємництво, разом з тим, М. Ротбард [3] та Ф. Найт [4] доводять, що і запровадження податку на земельну ренту також негативно впливатиме на виробництво, спотворюватиме його структуру. В. Андрущенко підсумовуючи багатоголовоу дискусію щодо ідеї єдиного податку, зазначає про відсутність практичного досвіду її реалізації [5].

Огляд літератури

Вагомий внесок у дослідження питань розвитку малого підприємництва та його оподаткування зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як В. Андрущенко, В. Базилевич, З. Варналій, Ю. Іванов, І. Лютий, О. Нестеренко, М. Романюк, О. Молдован та інші.

Лютий І., Романюк М. наголошують на позитивній, стимулюючій ролі спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, простоті адміністрування єдиного податку, разом з тим, зазначають про небезпеку зловживань спрощеною системою суб'єктами, які перебувають на загальній системі оподаткування [6, с.34]. Окремі положення щодо розвитку спрощеної системи оподаткування розкрито в працях Ю. Іванова [7] та О. Молдована [8].

Оприлюднено результати опитування вітчизняних представників малого та середнього бізнесу в аналітичному звіті щорічної оцінки ділового клімату в Україні [9] та в консультативній роботі «Адміністрування та сплата податків: труднощі та перспективи» [10], акцент зроблено на виявленні перешкод для діяльності та зростання малих та середніх підприємств (далі – МСП), вартості регулювання, адмініструванню податків, іншим питанням які важливі для підприємців.

Проведені дослідження розкривають широкий спектр проблем і протиріч щодо функціонування спрощеної системи оподаткування, тому реформування моделі оподаткування малого підприємництва залишається складним завданням фіскальної політики.

Мета та завдання статті

Метою статті є розгляд теоретико - практичних аспектів функціонування єдиного податку з суб'єктів малого підприємництва в умовах європейської інтеграції.

Для досягнення поставленої мети в роботі були поставлені наступні завдання: розглянути особливості розрахунку і сплати єдиного податку з суб'єктів малого підприємництва, розрити основні елементи єдиного податку, висвітлити його роль у формуванні доходів місцевих бюджетів в Україні, визначити напрямки удосконалення діючої спрощеної системи оподаткування обліку і звітності.

Предметом дослідження є функціонування єдиного податку з суб'єктів малого підприємництва в умовах євроінтеграційного вектору розвитку України.

Об'єктом дослідження є система оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Суб'єкти малого підприємництва в Україні за умови врахування вимог чинного законодавства можуть самостійно обрати спосіб оподаткування, обліку та звітності з-поміж двох варіантів – загальної системи оподаткування та спрощеної.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності була запроваджена у липні 1998 Указом президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» № 727/98 від 03.07.1998 року з метою захисту законних інтересів суб'єктів малого підприємництва і як захід щодо їх легалізації, проте, вона не одразу набула поширення серед підприємців у зв'язку з низьким порогом щодо отримання доходів у 200 тис. грн. У червні 1999 року до єдиного податку внесли зміни піднявши граничний обсяг виручки для фізичних осіб до 500 тис. грн., та юридичних осіб – до 1 млн. грн. І в майже у незмінному стані єдиний податок функціонував до 2010 року.

Черговим етапом реформування єдиного податку було прийняття Податкового кодексу України 2 грудня 2010 року, що було критично прийнято підприємцями викликало «податковий майдан» через нововведення щодо спрощеної системи оподаткування. В результаті компромісу діючий механізм єдиного податку було унормовано у Главі 1 Розділу XIV Податкового кодексу України [11]. Основні елементи єдиного податку представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ставки єдиного податку за групами у 2017 році

Група	Вимоги до платника податку				Ставки єдиного податку	Ставки єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ)
	Статус	Кількість працівників	Річний дохід виручка, грн.	Дозволені види діяльності		
1	ФОП	0	<=300 000	–Побутові послуги, роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках	Щомісячна ставка у межах до 10% (160 грн.) ПМ* (визначається місцевою Радою)	352 грн. = (МЗП * 22% * 1/2); пенсіонери не сплачують
2	ФОП	<=10	<=1 500 000	–Надання послуг, у т.ч. побутових, іншим платникам єдиного податку та/або населенню –Виробництво або продаж товарів –Діяльність у сфері ресторанного господарства	Щомісячна фіксована ставка у межах до 20% мінімальної зарплати (визначається місцевою Радою)	704 грн. = 3200 грн. * 0,22 (мінімальна зарплата * 22%)
3	ФОП, Юр. особа	X	<=5 000 000	X	3% доходу – у разі сплати ПДВ, 5% без ПДВ, + ПДФО за кожного найманого працівника	за себе і кожного найманого працівника 704 грн. (МЗП * 22%)
4	Сільськогосподарські виробники з часткою сільськогосподарського товаровиробництва за попередній рік не менше 75%				0,19-6,33% бази оподаткування	704 грн. (МЗП * 22%)

*ПМ – прожитковий мінімум для працездатного населення на 1 січня 2017 року, МЗП- мінімальна зарплата на 1 січня 2017 року

Джерело: складено та розраховано на основі [11]

В Законі України «Про державний бюджет України на 2018 рік», прийнятий Верховною Радою 7 грудня 2017 року, який вводиться в дію з 1 січня 2018 року, передбачено прожитковий мінімум для працездатних осіб на рівні 1762 грн, а мінімальна зарплата (МЗП) – 3723 грн. Відповідно, ставки єдиного податку складатимуть:

– для першої групи платників єдиного податку – в межах до 10% розміру прожиткового мінімуму – не більше 176,20 грн на місяць (1762 грн x 10%);

– для другої групи платників єдиного податку – в межах до 20% розміру мінімальної заробітної плати (до 744,60 грн на місяць (3723 x 20%));

ЄСВ з мінімальної заробітної плати зростає до 819,06 грн (3723 x 22%). Варто зазначити, що змінюється показник максимальної величини бази оподаткування ЄСВ – максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць у 2017 році дорівнював двадцяти п'яти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, з 2018 року цей показник складатиме 15 МЗП – 55845 гривень на місяць, тобто при виплаті заробітної плати вище зазначеної суми, ЄСВ складатиме 12285 грн. 90 коп.

Єдиний податок – це податок, який сплачується фізичними особами – підприємцями та юридичними особами, які обрали спрощену систему оподаткування. Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів:

- 1) податку на прибуток підприємств;
- 2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку першої – третьої групи (фізичної особи) та оподатковані згідно ПКУ;
- 3) податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім податку на додану вартість, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку 3%, а також що сплачується платниками єдиного податку четвертої групи;
- 4) податку на майно (в частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку першої – третьої груп для провадження господарської діяльності та платниками єдиного податку четвертої групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;
- 5) рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку четвертої групи [11].

Єдиний податок належить до місцевих податків, фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними та міськими радами для фізичних осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць та надходить до місцевого бюджету.

Специфікою малих підприємств є їх розгалужена мережа, яка діє в місцевих ринках та безпосередньо пов'язані з масовим споживачем товарів і послуг. Разом з тим, автори дослідження «Як поєднати конкурентну політику та розвиток МСП в Україні» [13] висловлюють своє щире здивування існуючою моделлю роботи ринку мобільних кав'ярень: «ми ніколи не отримували фіскальний чек, як і не бачили, що продавець робив помітки щодо кількості проданих напоїв». Далі, вони роблять висновок, що продавці є зареєстровані фізичні особи – підприємці, які не зобов'язані використовувати касові апарати в межах певного обороту. Після проведеного авторами опитування продавців кави вони зробили припущення, що цей сегмент представляє собою «картель, який є антиконкурентним. Псевдосамозанятість – це засіб уникнення від сплати податків» [13, с.13]

Ці думки мають під собою підстави, оскільки суб'єкти малого підприємництва дуже часто використовуються з метою приховування права власності та прибутків великими мережами фірм ресторанного, торгівельного, ІТ бізнесу та іншими, про що неодноразово зазначали багато і вітчизняних експертів. Запобіжником цього явища може бути відкриття інформації щодо реєстрів власників.

В умовах кризових явищ в економіці, як свідчить досвід, малі підприємства є найбільш вразливими з огляду на обмеженість фінансових ресурсів на противагу великим компаніям. Разом з тим, в останні роки їх значення при формуванні доходів місцевих бюджетів зростає незважаючи на складні соціально-економічні умови. Серед податкових надходжень до місцевих бюджетів в Україні найбільше значення відводиться податку на землю, який є в складі місцевого податку на майно та єдиному податку, динаміка останнього представлена у таблиці 2.

Таблиця 2
Динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів, у 2008 -2016 рр., млрд. грн.

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Місцеві бюджети (без урахування міжбюджетних трансфертів) млрд грн, у т.ч	73,9	71,1	80,5	86,5	100,8	105,2	101,1	120,5	170,6
Єдиний податок, млрд. грн	1,6	1,9	1,8	1,9	2,0	6,6	7,4	11,0	17,2
Частка єдиного податку у місцевих бюджетах, %%	2,2	2,6	2,2	2,2	2,0	6,3	7,3	9,1	10,1
з юридичних осіб, млрд. грн	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	1,7	2,0	2,2	3,3
з фізичних осіб, млрд. грн	0,9	1,1	1,1	1,2	1,2	4,9	5,4	6,8	10,4
з сільгоспвиробників, млрд. грн*	-	-	-	-	-	-	-	2,0	3,5

*До єдиного податку був включений з 2015 року, раніше називався «фіксований сільськогосподарський податок»

Джерело: складено та розраховано на основі [12]

Отже, за 9 років питома вага єдиного податку у доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) зросла з 2,2% у 2008 році до 10,1% у 2016 році, впершу чергу, за рахунок збільшення надходжень від фізичних осіб – приватних підприємців та включення у 2015 році до складу єдиного податку фіксованого сільськогосподарського податку.

В країнах ЄС розвиток малого підприємництва є одним з першочергових пріоритетів спільної економічної політики, які ґрунтуються на Рекомендаціях Європейської комісії щодо оподаткування малих та середніх підприємств (94/390/ЄС) [14] та регламентують використання різних заходів, які мають прийняти країни-учасниці для зменшення податкових витрат малого і середнього підприємництва. Досвід європейської інтеграції свідчить що обмін найкращими практиками між різними країнами-учасницями щодо поширення апробованих методів покращення бізнес-середовища для європейських МСП дозволяє досягати спільної мети – сталого розвитку.

Непропорційність регуляторного навантаження в працях європейських дослідників [15;16], як правило вимірюється в розрахунку на одного працівника чи у відсотках від обороту. У середньому, у малого підприємства з менш ніж десятьма працівниками регуляторне навантаження вдвічі більше ніж у підприємства, де кількість працівників від десяти до двадцяти працівників, і в три рази вище, ніж тягар компаній з більшою кількістю ніж двадцять, але менше п'ятдесяти співробітників. Щодо великих компаній навантаження на працівника в п'ять чи десять разів менше від того що припадає на малі підприємства.

Аналогічне явище непропорційного податкового навантаження спостерігається і в податковій системі, що обумовлено двома факторами: по-перше, витрати на дотримання податкового законодавства та ведення податкового обліку – в певній мірі фіксована сума, що для малого підприємств є обтяжливе. По-друге, великі компанії є більш ефективними у питаннях дотримання податкового законодавства, оскільки мають більше можливостей на залучення податкових консультантів як на постійній основі, так і додатково, а також на впровадження більш ефективного програмного забезпечення.

Варто нагадати, що під малими підприємствами в ЄС розуміються ті, які відповідають двом критеріям: кількість працюючих має не перевищувати 50 осіб, і оборот/вартість активів до 10 млн.євро, в тому числі, мікропідприємства з показниками відповідно – 10 осіб та 2 млн. євро. І хоча згадана норма у 2012 році була закріплена у вітчизняному Господарському кодексі України (стаття 55) [17], вона не використовується для податкових цілей.

Отже, перспективним напрямком реформування оподаткування суб'єктів малого підприємництва має бути розробка спрощених умов обліку, звітності та оподаткування на принципах нейтральності, горизонтальної та вертикальної спра-

ведливості, простоти адміністрування з урахуванням кращого світового досвіду. Варто і в наше вітчизняне податкове законодавство запровадити європейський принцип «think small first» – «спочатку думай про малих».

Висновки та перспективи подальших досліджень

Впровадження спрощеної системи оподаткування – єдиного податку можна розглядати як один із вдалих заходів уряду щодо розвитку підприємництва в Україні, що допомогло створити тисячі робочих місць і за рахунок детінізації частини доходів малого бізнесу значно збільшити надходження до місцевих бюджетів від оподаткування діяльності новостворених підприємств та доходів фізичних осіб-підприємців. За рахунок включення до складу єдиного податку фіксованого сільськогосподарського податку у 2015 році його частка у доходах місцевих бюджетів за 2016 рік склала 10,1%.

Незважаючи на певні позитиви спрощеної системи оподаткування вразливим місцем залишається проблеми не декларування частини доходів, неможливість проконтролювати обсяги операцій, непрозора система власності, регресивність щодо доходів платників. Проте, без реальної реформи фіскальної служби, відновлення довіри громадян до податкових органів скасування спрощеної системи загрожує великими політичними ризиками.

Спрощена система оподаткування дає змогу суб'єктам малого підприємництва не стільки зменшити податкове навантаження, викликане необхідністю сплати чисельного переліку податків, скільки захищає від податкового свавілля фіскальних органів, та дозволяє скоротити витрати часу та зусиль на ведення податкового обліку та звітності.

Список літератури

1. Базилевич, В. Д., Гражевська, Н. І., Гайдай, Т. В., Леоненко, П. М., & Нестеренко, О. П. (2004). Історія економічних учень. К.: Знання.
2. George H. Progress and Poverty. N. Y.: Modern Library, 1929. P. 434–435.
3. Rothbard M. N. The Single Tax: Economic and Moral Implications. Irvington-on-Hudson, N. Y.: Foundation for Economic Education, 1957.
4. Knight F. H. The Fallacies in the 'Single Tax' // The Freeman. 1953. August 10. P. 810–811.
5. Андрущенко, В. Л. (2000). Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. Каменяр.
6. Лютий, І. О., & Романюк, М. В. (2007). Проблеми та перспективи спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. Фінанси України, (6), 31-38.
7. Іванов, Ю. Б., & Петросянц, К. В. (2009). Малий бізнес: управління податками. монографія/Науково дослідний центр індустріальних проблем розвитку.
8. Молдован О.О. Щодо реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності / Молдован О.О. / Аналітична записка [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/217>.
9. Щорічна оцінка ділового клімату 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lev.org.ua/articles/ABCA2016_short.html.
10. Консультативній роботі «Адміністрування та сплата податків: труднощі та перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lev.org.ua/ua/articles/pp_SMEs_taxes_administration_2017.html.
11. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20150101>.
12. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. VI – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.ukrbizn.com>

www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stind=21.

13. Як поєднати конкурентну політику та розвиток МСП в Україні, Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work?pid=5378.

14. 94/390/EC: Commission Recommendation of 25 May 1994 concerning the taxation of small and medium-sized enterprises. VI – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1994:177:0001:0019:EN:PDF>.

15. OECD (2016), Tax Policy Reforms in the OECD 2016, OECD Publishing, Paris.

16. Final report: Simplified tax compliance procedures for SMEs – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://ec.europa.eu/growth/content/final-report-simplified-tax-compliance-procedures-smes-0_en.

17. Господарський кодекс України : станом на 21 січ. 2015 р. : відповіді офіц. тексту. – Харків : Право, 2015. – 217 с.

References

1. Bazylevych, V.D., Grazhevskaya, N.I., Gaidai, T.V., Leonenko, P.M., & Nesterenko, O.P. (2004). The history of economic studies. K.: Knowledge.
2. George H. Progress and Poverty. N. Y.: Modern Library, 1929, pp. 434-435.
3. Rothbard M. N. The Single Tax: Economic and Moral Implications. Irvington-on-Hudson, N. Y.: Foundation for Economic Education, 1957.
4. Knight F. H. The Fallacies in the Single Tax // The Freeman. August 10, 1953, pp. 810-811.
5. Andrushchenko, V. L. (2000). Financial Thought of the West in the 20th Century: Theoretical Conceptualization and Scientific Problems of Public Finances. 312 p.
6. Liutyi, I.O., & Romanyuk, M.V (2007). Problems and Prospects of the Simplified Taxation System for Small Business Entities in Ukraine. Finance of Ukraine, (6), 31-38.
7. Ivanov, Yu., Petrosyants, K. (2009). Small Business: Tax Management. monograph / Scientific research center for industrial development problems.
8. Moldovan O.O. Regarding the Reform of the Simplified Taxation, Accounting and Reporting System / Moldov O.O. / An analytical note, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/217>
9. Annual Business Climate Assessment 2016, – available at: http://lev.org.ua/articles/ABCA2016_short.html.
10. Advisory work «Administration and payment of taxes: difficulties and prospects», available at: http://lev.org.ua/ru/articles/pp_SMEs_taxes_administration_2017.html.
11. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20150101>.
12. Official site of the State Treasury Service of Ukraine, available at: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stind=21.
13. How to combine competition policy and SME development in Ukraine, available at: http://www.ier.com.ua/ru/publications/consultancy_work?pid=5378.
14. 94/390 / EC: Commission Recommendation of 25 May 1994 on taxation of small and medium-sized enterprises, available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1994:177:0001:0019:EN:PDF>.
15. OECD (2016), Tax Policy Reforms in the OECD 2016, OECD Publishing, Paris.
16. Final report: Simplified tax compliance procedures for SMEs available at: https://ec.europa.eu/growth/content/final-report-simplified-tax-compliance-procedures-smes-0_en.
17. The Commercial Code of Ukraine: As of January 21 2015: responds officer. the text – Kharkiv, 2015. – 217 pp.